

Elintarvikemarkkinavaltuutetun suositus sopimusten päättämisestä

1 Suosituksen tausta

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto on saanut tietoonsa maatalous- ja elintarvikemarkkinoilla esiintyviä ongelmia tuotantosopimusten päättämistä ja irtisanomismenettelyjä koskien. Eräissä sopimusten päättämistä koskevissa erimielisyyksissä on ollut kyse pitkäaikaisten sopimusten irtisanomisesta. Alan toimijoiden väliset erimielisyydet ovat olleet esillä myös mediassa.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on selvittänyt asiaa laajemmin sekä tutustunut alalla käytettyihin sopimuksiin ja sopimuskäytäntöihin. Selvityksen perusteella valtuutettu pitää tarpeellisenä antaa alan toimijoille suunnatun suosituksen sopimusten päättämisestä.

Suosituksella pyritään ohjaamaan toimijoita hyvien liiketapojen mukaiseen toimintaan sopimusten päättämisenmenettelyissä. Suositus koskee elintarvikemarkkinalain (1121/2018) soveltamisalan mukaisesti elinkeinonharjoittajien välisiä elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden kauppaa koskevia sopimuksia ja käytäntöjä.

2 Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivalta antaa suosituksia

Elintarvikemarkkinavaltuutettu pyrkii antamallaan neuvonnalla ja ohjeistuksella parantamaan elintarvikemarkkinoiden toimivuutta. Valtuutetun lakisäätöisiin tehtäviin kuuluu muun muassa antaa suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia sekä tiedottaa ja neuvoa elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liiketavoista. Valtuutettu pyrkii ensisijaisesti keskustelemalla selvittämään osapuolten välisiä erimielisyyksiä. Lisäksi valtuutettu valvoo elintarvikemarkkinalain säännösten noudattamista.

Elintarvikemarkkinalain mukaan elintarvikemarkkinavaltuutetun on ennen suosituksen antamista pyydettävä lausuntoa elintarvikeketjun itsesääntelyelimeltä. Elintarvikeketjun itsesääntelyelimenä toimii Keskuskauppakamarin yhteydessä toimiva elintarvikeketjun kauppatapalautakunta. Lausuntopyyntöillä pyritään välttämään mahdolliset päällekkäisyydet ja ristiriidat lautakunnan sekä valtuutetun toiminnan välillä.

3 Suositus

Elintarvikemarkkinalain mukaan sopimukset, jotka koskevat maataloustuotteiden toimittamista tuottajalta keskisuurelle tai sitä suuremmalle elintarviketeollisuuden taikka tukku- tai vähittäiskaupan yritykselle, on tehtävä kirjallisesti. Tämä säännös ei kuitenkaan koske sokeria eikä osuuskunnan jäsenten toimituksia osuuskunnalle, jos esimerkiksi osuuskunnan sääntöihin sisältyy määräyksiä, jotka vastaavat vaikutukseltaan vaatimusta tehdä sopimukset kirjallisena.¹ Edellä tarkoitettua vaatimusta sopimuksen

¹ Elintarvikemarkkinalain 3 §:n (Maataloustuotteiden toimitusta koskevien sopimusten ja tarjousten tekeminen) 1 momentin mukaan ”Sopimus, joka koskee maataloustuotteiden toimittamista tuottajalta keskisuurelle tai sitä suuremmalle elintarviketeollisuuden taikka tukku- tai vähittäiskaupan yritykselle, on tehtävä kirjallisesti, jollei kyse ole sokerista tai markkinajärjestelyasetuksen 148 artiklan 3 kohdassa tai 168 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua osuuskunnan jäsenen toimituksesta osuuskunnalle. Sopimusten vähimmäissisällöstä ja tekemisajankohdasta säädetään raakamaidon osalta markkinajärjestelyasetuksen 148 artiklan 2 kohdassa ja muiden maataloustuotteiden osalta 168 artiklan 4 kohdassa. Vaatimusten noudattamisesta vastaa ostaja.”

kirjallisesta muodosta ei myöskään sovelleta, jos tuottaja kirjallisesti ilmoittaa, ettei kyseisiä vaatimuksia tai osaa niistä ole tietyn sopimuksen osalta tarpeen noudattaa.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu suosittelee, että elinkeinonharjoittajien väliset elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden kauppaa koskevat sopimukset tehdään **kirjallisesti**, koska suullisten sitoumusten sisältö voi usein jäädä epäselväksi. Lisäksi suullisten sopimusten tekemistä ja niiden sisältöä on vaikea näyttää toteen. Erityisesti pitkäkestoiset sopimukset on syytä tehdä kirjallisesti. Suullinen sopiminen voi tulla kyseeseen lähinnä lyhyissä ja kertaluonteisissa sopimuksissa.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toteaa kuitenkin, että sopimus on sitova riippumatta siitä, onko se tehty kirjallisesti vai suullisesti. Sovittuja asioita ei saa muuttaa yksipuolisesti. Molempien osapuolten on hyväksyttävä sopimusmuutokset.²

Elintarvikemarkkinavaltuutettu suosittelee, että irtisanomisajasta sovitaan kirjallisesti sopimuksen solmimisen yhteydessä. Irtisanomisajasta sovittaessa on otettava huomioon esimerkiksi kysymyksessä olevan tuotantosuunnan erityispiirteet ja olosuhteet.

Mikäli sopimusosapuolet eivät ole sopineet irtisanomisajasta, arvioidaan sopimuksen irtisanomisajan kohtuullisuutta ottamalla huomioon muun ohella seuraavia tekijöitä:

- sopimussuhteen kesto
- sopimusosapuolten panostukset ja investoinnit
- aika, joka toisella sopimusosapuolella kuluu uuden sopimusikumppanin löytämiseen.

Joillain aloilla voi olla syytä sopia kirjallisesti mahdollisista sopimusten jälkeisistä velvoitteista. Tällaisia velvoitteita voi olla muun muassa lihantuotannossa, jossa tuotantosopimuksen päättyessä ostajalla voi olla esimerkiksi velvollisuus hankkia sopimuksen puitteissa kasvatettavat eläimet, jotka ovat tilalla sopimuksen päättyessä.

Toistaiseksi voimassa oleva sopimus päättyy yleensä sopimuksen irtisanomiseen eikä siinä siten ole sovittu sopimuksen kestosta. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen voi näin ollen yleensä irtisanoa milloin tahansa. Syitä sopimuksen irtisanomiselle ei tarvitse kertoa toiselle osapuolelle. Syiden ilmoittaminen voi kuitenkin ennaltaehkäistä riitaisuuksia ja vahvistaa luottamusta elintarvikeketjussa. Se voi myös lisätä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sopimusosapuolten välillä.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toteaa, että sopimuksen irtisanomisesta on ilmoitettava toiselle sopimusosapuolelle. **Ilmoitus** on suositeltavaa tehdä kirjallisesti. Se voidaan tehdä esimerkiksi sähköpostitse tai muulla kirjallisella viestillä, kuten tekstiviestillä. Ilmoitus on mahdollista tehdä myös osapuolten käyttämässä sähköisessä järjestelmässä. Riitaisuuksien välttämiseksi on hyvä varmistua ilmoituksen vastaanottamisesta.

² Elintarvikemarkkinavaltuutettu 2 c §:n (Ehtojen yksipuoliset muutokset) mukaan ”Sopimuksessa ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella ostaja voi muuttaa yksipuolisesti maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden toimitussopimuksen ehtoja, jotka koskevat toimituksen tai jakelun tiheyttä, menetelmää, paikkaa, ajankohtaa tai määrää tai jotka koskevat laatuvaatimuksia, maksuehtoja tai hintoja taikka 2 d §:n 2 momentissa tarkoitettujen palvelujen tarjoamista.” Sopimukseen ei voida kirjata ehtoa, joka mahdollistaa ostajan yksipuoliset muutokset 2 c §:ssä lueteltuihin ehtoihin.

Kun sopimus irtisanotaan, se päättyy vasta irtisanomisajan jälkeen. **Irtisanomisaika** puolestaan alkaa, kun irtisanomisesta on ilmoitettu toiselle sopimusosapuolelle. Sovittua irtisanomisaikaa on noudatettava.

Määräaikainen sopimus päättyy ilman erityisiä toimenpiteitä sopimuksessa mainitun sopimuskauden loputtua. Määräaikaista sopimusta ei näin ollen ole yleensä mahdollista irtisanoa. Irtisanomisperusteista voidaan kuitenkin sopia poikkeuksellisia tilanteita varten, joita osapuolet eivät ole osanneet ennakoita. Tällaiset tilanteet johtuvat yleensä ylivoimaisesta esteestä (force majeure), kuten esimerkiksi sadon tai tuotantolaitoksen tuhoutumisesta osapuolista riippumattomista syistä. Mikäli määräaikaista sopimusta on tarkoitus jatkaa vielä sopimuskauden päätyttyä, elintarvikemarkkinavaltuutettu suosittelee, että selkeyden vuoksi osapuolet laativat uuden kirjallisen sopimuksen.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu korostaa, että sopimuksen **purkaminen** on eri asia kuin sopimuksen irtisanominen. Purkaminen ja irtisanominen tulee siten erottaa toisistaan.³ Purkaminen lakkauttaa tavallisesti sopimuksen välittömästi, kun taas irtisanominen lakkauttaa sopimuksen vasta irtisanomisajan jälkeen. Sopimuksen purkaminen edellyttää yleensä olennaista ja vakavaa sopimusrikkomusta, kun taas irtisanomiseen ei yleensä tarvita erityistä syytä. Joissain tilanteissa osapuolet voivat sopia keskenään myös muista purkuperusteista. Tällaiset erityiset purkuperusteet on syytä kirjata selvästi sopimukseen.

Myös sopimuksen purkamisesta on suositeltavaa ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti. Purkamisen peruste on yksilöitävä ilmoituksessa. Purkuperusteeseen on myös vedottava kohtuullisessa ajassa.

4 Lopuksi

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta on valtuutetun pyynnöstä antanut lausuntonsa ennen tämän suosituksen antamista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu toteaa, että kauppapalautakunnan aiemmin antamat suositukset suullisen sopimuksen muuttamisesta⁴, heikomman sopijaosapuolen suojasta⁵ sekä kirjallisista sopimuksista ja sopimusten yksipuolisesta muuttamisesta⁶ ilmentävät hyviä kauppatapoja. Lisäksi lautakunnan suositukset tarjoavat hyödyllistä lisätietoa aiheesta.

³ Elinkeinonharjoittajien välisten sopimusten purkamisesta on säädetty kauppalaisissa (355/1987).

⁴ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/12/Suositus_suullisen_sopimuksen_muuttaminen_20112020.pdf

⁵ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/05/suositus_heikomman_sopijapuolen_suoja_13.12.2019.pdf

⁶ https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/05/suositus_kirjalliset_sopimukset_ja_sopimusten_yksipuolinen_muuttaminen_23.1.2018.pdf